

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА ЦІЛЯМИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНУ НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджено проблематику сталого розвитку регіону. Встановлено, що для трансформації регіону на шляху до сталого розвитку необхідними є постановка й досягнення відповідних цілей будь-яких підприємств. Зазначено, що стратегія розвитку кожного підприємства повинна бути пов'язана з пріоритетами соціально-економічно-екологічного розвитку регіону, офіційно визнаними державою та суспільством. Наголошено, що для врахування цих потреб необхідно змінювати тип управління кожного підприємства. Встановлено, що таким типом управління є управління за цілями. Зауважено, що використання відповідного інструментарію сприятиме трансформації регіону на шляху до сталого розвитку.

Ключові слова: регіон, підприємство, сталий розвиток, управління за цілями.

I. Вступ

Проблема сталого розвитку регіонів України є нагальною в сучасних умовах, коли країна переживає затяжну кризу. Крім конфлікту, який, безумовно, впливає на соціальну й економічну складові сталого розвитку, загострюється проблема раціонального використання природних ресурсів і охорони навколишнього середовища, що зачіпає екологічну складову. Не викликає сумніву той факт, що саме сталий розвиток є головним орієнтиром для світового співтовариства. У 2015 р. Указом Президента України було ухвалено Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" [9]. Тому актуальним стає пошук інструментів, які сприятимуть трансформації на шляху до сталого розвитку як країни загалом, так і її окремих регіонів.

Сталий розвиток регіону є актуальною тематикою наукових досліджень в Україні. Питанням сталого розвитку регіону присвячено праці багатьох провідних українських дослідників, у тому числі О. Алімова, Б. Андрушківа, М. Вишиванюк [4], Є. Котова [5], В. Микитенко [1], Л. Мельник, О. Новікової [6], О. Погайдак [2], І. Пушкар [8] та ін. Кожен із них приділяє увагу певному аспекту сталого розвитку й виокремлює проблематику, яку необхідно вирішити. Орієнтація регіонів на сталий розвиток вимагає певного типу управління, який сприятиме швидшому подоланню проблем і отриманню сталих результатів. Очевидно, що для переходу регіону на шлях до сталого розвитку необ-

хідними є постановка й досягнення відповідних цілей будь-яких суб'єктів регіону.

II. Постановка завдання

Метою статті є дослідження концепції або типу управління підприємством в умовах трансформації регіону на шляху до сталого розвитку.

III. Результати

Сталий розвиток країни є головним стратегічним орієнтиром економічної, соціальної та екологічної політики держави. Вирішенню цієї проблеми присвячено різні галузеві та регіональні програми, Закони України, стратегії та концепції розвитку, міжнародні договори тощо. Виявлення загальних труднощів, перспектив і напрямів розвитку сталого розвитку є найактуальнішим завданням держави сучасного періоду. Проблема трансформації регіонів на шляху до сталого розвитку набуває принципового значення для підвищення ефективності промисловості, активізації економічних і соціальних процесів. Водночас кризовий стан більшості промислових підприємств України й врахування факту обмеженості ресурсів дають змогу стверджувати про складності такої трансформації. Всередині країни збільшується економічна диференціація регіонів і населення, продовжує деформуватися структура економіки через переважний розвиток сировинних галузей. Україна перестає бути самостійним полюсом у світі.

Стратегія сталого розвитку "Україна – 2020" була ухвалена Указом Президента України вже в 2015 р. після початку конфлікту на Сході України. Ця Стратегія визначає "мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних

оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України". В Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" зазначено про чотири вектори, які сприятимуть цьому руху: вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності, вектор гордості. Стратегія передбачає в межах названих чотирьох векторів руху реалізацію 62 реформ і програм розвитку держави, які співпадають з принципами сталого розвитку, а також визначають напрями розвитку України, її регіонів, громадянського суспільства. Головною передумовою реалізації Стратегії є суспільний договір між владою, бізнесом і громадянським суспільством, де кожна сторона має свою зону відповідальності [9]. Тобто зазначені суб'єкти – влада, підприємства, громадянське суспільство – мають встановлювати такі цілі та визначати свою стратегію таким чином, щоб вони були узгоджені зі стратегією сталого розвитку держави загалом і стратегією розвитку регіону, де вони функціонують.

Стратегія розвитку кожного підприємства повинна бути пов'язана з пріоритетами соціально-економічно-екологічного розвитку регіону, офіційно визнаними державою та суспільством. Виходячи з довгострокових цілей розвитку економіки й соціальної сфери, необхідно сформулювати основні цілі та завдання розвитку підприємства в регіоні.

На думку Б. Андрушківа, підприємства "відповідно до Європейських вимог є основним чинником соціально-економічного розвитку як окремого регіону, так і галузі та національної економіки загалом, адже вони забезпечують зайнятість населення, виробництво товарів повсякденного вжитку, розвиток знань та навичок суспільства. Водночас соціально-економічні наслідки оточуючого середовища є основним параметром успіху в бізнесі, особливо в довготривалій перспективі. Враховуючи вибір України щодо основних Євроінтеграційних напрямів реалізації концепції сталого розвитку (автор вважає), що роль окремого підприємства у цьому процесі є ключовою" [2, с. 9]. Тому кожне підприємство має використовувати таку концепцію управління, яка максимально повно враховуватиме як його власні цілі, так і цілі регіону в процесі трансформації на шляху до сталого розвитку.

Проте, як зазначає О. Новікова, окремі фрагменти застосування міжнародних стандартів щодо реалізації засад сталого розвитку на підприємствах "не сприяють комплексному запровадженню сталого розвитку в Україні, що поглиблює розрив у його кінцевих цілях із реальним станом у цій сфері, який склався в державі. Незмінність ситуації призведе до значного відставання України до досягнення цільових орієнтирів, людсь-

кий потенціал буде кількісно зменшуватись, якісно погіршуватись, природні ресурси будуть знищуватись більш інтенсивними темпами, навколишнє середовище буде погіршуватись, відходи виробництва та побуту зростатимуть, економічні можливості економічного розвитку більш інтенсивно будуть зменшуватись, соціальні ресурси будуть втрачати свої властивості" [6, с. 210].

Говорячи про економічний розвиток, варто вжити заходів із підвищення конкурентоздатності продукції до світового рівня через упровадження сучасних технологій і створення господарського комплексу, що стабільно й динамічно розвивається в нових економічних відносинах. Виходячи з цього, основною метою та засобом активізації діяльності для сталого розвитку є залучення інтелектуального потенціалу, технологічної модернізації виробництва, екологічної відповідальності тощо. Важливим напрямом також є ефективне використання регіональних ресурсів, забезпечення їх концентрації на пріоритетних напрямках, створення умов для міжрегіональної кооперації та стратегічного партнерства влади, бізнесу й суспільних інститутів у межах моделі сталого розвитку держави. Підвищення ефективності економіки, соціальної та екологічної сфер будь-якого регіону необхідно зробити одним із найважливіших регіональних пріоритетів. Ці пріоритети розповсюджуються на всіх без обмежень суб'єктів регіону, які здійснюють свою діяльність у регіоні, а отже, впливають на його сталий розвиток. Замість традиційних підходів, що значною мірою вичерпали себе, в управлінні підприємствами треба використовувати інноваційні. Тому актуальним є обґрунтування нової концепції або типу управління підприємствами, яка має оптимально поєднувати переваги ринкового механізму з формами й методами цілеспрямованого державного, регіонального та місцевого управління й регулювання соціально-економічними відносинами між усіма складовими системи "суспільство-природа-економіка".

У праці Є. Котова [5] зазначено про доцільність використання програмно-цільового методу планування в регіонах, що "дозволить спрямувати обмежені ресурси на виконання пріоритетних напрямів сталого розвитку регіону, посилити координацію діяльності місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, наукових установ і підприємств у досягненні цілей соціально- економічного розвитку регіону, забезпечити ефективність міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків". "Впровадження програмно-цільового методу планування на регіональному рівні мало засвідчити перехід від стратегії виживання до стратегії розвитку. Однак спостерігається занадто надмірне

захоплення перспективним регіональним плануванням, яке нещодавно вважалося лише інструментом планової економіки, але аж ніяк не ринкової” [5, с. 42–43]. Очевидно, що подібний тип управління – управління за цілями – може бути використаний і для підприємств.

Цільове управління є ключовим і для стратегічного державного управління. Цільове програмування виконує в ринковій економіці такі функції, як виявлення та/або визначення пріоритетів соціально-економічного розвитку країни, що дають можливість вирішувати великі стратегічні завдання, концентрація сил і засобів на вирішенні обмеженої кількості стратегічних завдань, взаємне поєднання програм між собою та з економікою. Взаємне узгодження програм є необхідним для забезпечення стабільного економічного зростання, підвищення рівня та якості життя населення, покращення екологічної ситуації, зближення рівнів територіального розвитку. Т. Тухтарова справедливо зазначає, що для забезпечення ефективної реалізації будь-якої цільової програми та прийняття відповідних управлінських рішень органам державної влади доцільно було б використовувати в процесі своєї діяльності інструментарій цільового програмування, раціональне використання якого підсилуватиме соціальну орієнтацію державного управління, додаватиме останньому велику гнучкість, мобільність [10, с. 116]. Варто лише додати, що соціальна орієнтація, економічне зростання, покращення екологічної ситуації становлять основні аспекти концепції сталого розвитку. Тому управління за цілями є доцільним на будь-якому рівні.

Використання програмно-цільового методу на регіональному рівні передбачає отримання більш високого рівня конкретності та кількісної визначеності програмних цілей, ніж на державному. Водночас цей метод передбачає постановку цільових орієнтирів у якісному вираженні без числового визначення, але достатньо чітких. Факторами, які визначають необхідність програмної розробки проблеми на регіональному рівні, є стратегічна значущість проблеми для соціально-економічного розвитку регіону, неможливість вирішення проблеми без концентрації різних видів ресурсів і цільової підтримки місцевих органів державної влади, необхідність координації міжгалузевих зв'язків для вирішення проблеми [5, с. 40]. Погоджуємося з автором щодо доцільності використання програмно-цільового методу на регіональному рівні. На рівні підприємства варто також упроваджувати управління за цілями, яке передбачатиме врахування зазначених чинників.

Управління за цілями – це досить поширена концепція управління. Її суть полягає в

такому: менеджмент як цілісна система управління орієнтується на досягнення всієї сукупності цілей і завдань, що постають перед підприємством. Тому кожен керівник, від вищого до нижчого, повинен мати чіткі цілі в межах покладених на нього обов'язків. Відповідну цільову орієнтацію роботи свого підрозділу він повинен забезпечувати протягом планового періоду часу. Цілі та завдання менеджменту не лише доводяться, а й погоджуються (шляхом попереднього обговорення) з менеджерами всіх рівнів, що спрямовують свої зусилля, ресурси й енергію на їх досягнення. Складання цільових моделей знаходиться на початку процесу такого управління, а продовженням є визначення видів робіт, що потрібні для досягнення цілей [7].

Важливими складовими такого управління повинні стати: система стимулювання раціонального ресурсоспоживання, методи запобігання втратам ресурсів, програмно-цільове планування й прогнозування розвитку регіонального господарського комплексу. Основними напрямками раціонального ресурсоспоживання визначено такі: вдосконалення структури споживаних ресурсів шляхом зменшення частки експорту сировинних ресурсів, збільшення частки екологічно чистих і ефективних видів ресурсів; підвищення коефіцієнту видобутку корисних копалин; розвиток методів аналізу, прогнозування, оптимізації та стимулювання покращення використання ресурсів; перехід до матеріало- й енергозберігаючих технологій; концентрація ресурсів і засобів для модернізації й технічного переозброєння ефективних виробництв із високими наукомісткими та ресурсозберігаючими технологіями; застосування при розробці проблем ресурсозбереження наукових підходів менеджменту; розробка регіональних схем використання ресурсів залежно від природних, економічних і соціальних особливостей території [3].

IV. Висновки

Таким чином, концепція сталого розвитку має принципово важливий характер для розвитку країни та її регіонів. Сталий розвиток є головним орієнтиром для світового співтовариства, а отже, стратегічним орієнтиром економічної, соціальної та екологічної політики держави й окремого регіону. Для трансформації регіону на шляху до сталого розвитку необхідно змінювати тип управління кожного підприємства (як суб'єкта регіону), який враховуватиме всю множину потреб і проблем, які необхідно вирішити. Таким типом управління є управління за цілями. Воно вже є популярною концепцією управління, яка сприяє вирішенню сукупності цілей і завдань, що постають перед підприємством, узгоджених із концепцією сталого розвитку.

Список використаної літератури

1. Алимов О., Микитенко В. Інваріантні виміри теорії політичної економії та практики управління в контексті реалізації технології цілеорієнтованого формування потенціалу сталого розвитку України. *Економіст*. 2014. № 4. С. 6–11.
2. Андрушків Б. М., Мельник Л. М., Погайдак О. Б. Інноваційні засоби формування концепції оцінювання сталого розвитку у системі: підприємство – галузь – регіон – держава (євроінтеграційні аспекти). *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Т. 1. № 2. С. 6–17.
3. Ахромкін Є. М. Концепт інноваційної моделі забезпечення ефективного використання регіональних ресурсів. *Ефективна економіка*. 2011. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_2_4.
4. Вишиванюк М. В. Формування стратегічних цілей розвитку регіону в контексті сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 24. С. 132–134.
5. Котов Є. В. Програмно-цільове планування як інструмент забезпечення сталого розвитку промислового регіону. *Економіка промисловості*. 2010. № 1. С. 40–47.
6. Новікова О. Ф. Формування та використання соціального потенціалу сталого розвитку: концептуальні підходи. *Управління економікою: теорія та практика*: зб. наук. пр. Донецьк, 2013. С. 209–235.
7. Осовська Г. В., Осовський О. А. Основи менеджменту: навч. посіб. Київ, 2006. 664 с.
8. Пушкар І. В. Цільові орієнтири сталого регіонального розвитку в сучасних умовах. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Економіка*. 2011. Вип. 10. С. 168–176.
9. Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020”, ухвалена Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
10. Тухтарова Т. К. Концептуальні засади цільового програмування в державному управлінні. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П. Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”*. Серія: Державне управління. 2014. Т. 235. Вип. 223. С. 113–116.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2017.

Ахромкін Є. М. Управление предприятием по целям в условиях трансформации региона на пути к устойчивому развитию

В статье исследована проблематика устойчивого развития региона. Установлено, что для трансформации региона на пути к устойчивому развитию необходимы постановка и достижение соответствующих целей любых предприятий. Указано, что стратегия развития каждого предприятия должна быть связана с приоритетами социально-экономического экологического развития региона, официально признанными государством и обществом. Подчеркнуто, что для учета этих потребностей необходимо менять тип управления каждого предприятия. Установлено, что таким типом управления является управление по целям. Отмечено, что использование соответствующего инструментария будет способствовать трансформации региона на пути к устойчивому развитию.

Ключевые слова: регион, предприятие, устойчивое развитие, управление по целям.

Ahromkin I. Enterprise Management by Objectives in Conditions of Region's Transformation to the Sustainable Development Path

The article is devoted to research of the problems of sustainable development of a region. Sustainable development is the main strategic goal for the country's economic, social and environmental policies. Sustainable Development Strategy of Ukraine till 2020 was adopted in 2015 after the start of the conflict in the East of Ukraine. This Strategy defines the goals, vectors of the movement, road map, priorities and indicators of the appropriate defence, socio-economic, organizational, political and legal conditions for the development of Ukraine.

The problem of transformation of regions to sustainable development path is of fundamental importance for improving the efficiency of industry, revitalization of economic and social processes. It was set that for the transformation of the region to the sustainable development path it is necessary to formulate and achieve the corresponding goals of any of its subjects (enterprises). At the same time, goal-management is crucial to any system of any level: state-region-enterprise. The development strategy of each enterprise should be linked to the priorities of socio-economic-ecological development of a region, officially recognized by the state and society. Mutual coordination of programs is necessary for ensuring sustainable economic growth, raising the level and quality of life of the population, improving the ecological situation. Therefore, in order to take into account these needs, it is necessary to change the type of management of each enterprise. It was determined that management by objectives is such type of management.

Management by objectives is a wide spread concept of management. It stipulates that management as a holistic administrative system is guided by the achievement of the whole set of goals and objectives of an enterprise. Important components of such management should include the system for stimulating rational resource consumption, methods for preventing loss of resources, program-targeted planning and forecasting the development of a regional economic complex. The use of appropriate tools will contribute to region's transformation to the sustainable development path.

Key words: region, enterprise, sustainable development, management by objectives.